

ПРОГРАМА

спеціальної підготовки аудиторів за напрямом сертифікація лісоуправління в Національній Системі Лісової Добровільної Сертифікації

Розроблено:

Оборська А.Е., к.с.-г.н., керівник Центру з підготовки та атестації експертів-аудиторів Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації

Затверджено:

Мага М.М., голова Асоціації «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації»

м. Дніпро – 2020 р.

Зміст

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ.....	3
2 СТРУКТУРА КУРСУ.....	10
3 ПРОГРАМА КУРСУ	5
3.1 Зміст лекційних занять	5
3.2 Зміст практичних занять	6
3.3 Тематика додаткового самостійного опрацювання	7
4 ФОРМИ КОНТРОЛЮ.....	8
5 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	8
6 КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ	9
7 КЛЮЧОВІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ	11

1 МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ПІДГОТОВКИ

Цей курс призначений для теоретичної та практичної підготовки аудиторів – заявників атестації за напрямом сертифікація лісоуправління в Національній Системі Лісової Добровільної Сертифікації (НСЛДС).

Метою курсу є підготовка компетентних аудиторів, які володіють відповідними теоретичними знаннями і практичними навиками щодо процесу сертифікації та питаннями, пов'язаними із сертифікацією лісоуправління НСЛДС.

Проходження курсу передбачає наявність у слухачів спеціальних знань у сфері лісоуправління, законодавчих і нормативних актів України, що стосуються галузі лісового господарства, стандартів щодо аудиту систем менеджменту.

Завданнями курсу є вивчення:

- сутності та ролі лісової сертифікації;
- основних термінів і понять в сфері лісової сертифікації;
- структури, документації та процедур Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації;
- процесу проведення акредитації;
- кваліфікаційних вимог до аудиторів;
- вимог сертифікації до лісоуправління;
- особливостей групової сертифікації лісоуправління;
- вимог до інформації;
- особливостей процесу проведення сертифікації лісоуправління;
- принципів оплати робіт з сертифікації.

За результатами курсу слухачі **повинні знати**:

- сутність і роль добровільної лісової сертифікації;
- основні терміни та визначення з акредитації, лісової сертифікації, аудиту;
- сучасний стан добровільної лісової сертифікації в світі і в Україні;
- структуру, основні документи та процедури НСЛДС;
- вимоги до аудиторів;
- положення стандартів сталого лісоуправління та групової сертифікації лісоуправління;
- вимоги до інформації у процесі сертифікації лісоуправління;
- порядок проведення аудитів і сертифікації лісоуправління;
- принципи визначення вартості проведення добровільної лісової сертифікації.

За результатами курсу слухачі **повинні вміти**:

- застосовувати на практиці отримані навички при підготовці до сертифікації лісоуправління та її проведенні;

- ефективно планувати і організовувати роботи, а також готувати робочі документи аудиту, включаючи бланки плану і програми аудиту, перевірочні листи; визначати сферу і обсяг аудиту;
- оцінити систему лісоуправління;
- збирати дані за допомогою бесід і опитування, спостережень, збору і аналізу даних, а також перевіряти точність зібраних даних;
- надавати дані та інформацію, отримані під час аудиту;
- встановлювати невідповідності класифікувати їх;
- приймати рішення за результатами аудитів і складати звіти за результатами аудиту.

2 СТРУКТУРА КУРСУ

Найменування розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	Лекцій-них	Прак-тичних	Самостійної роботи
Розділ 1 Загальні поняття	3,5	0,5	-	3
1.1 Сертифікація PEFC в світі та розвиток національної системи	3,5	0,5	-	3
Розділ 2 Акредитація та атестація	3,5	0,5	-	3
2.1 Акредитація і нотифікація органів з сертифікації, вимоги до аудиторів, атестація аудиторів	3,5	0,5	-	3
Розділ 3 Стандарти лісоуправління	52	5	2	45
3.1 Принцип побудови стандартів системи PEFC, структура стандартів лісоуправління	6	1	-	5
3.2 Критерії та індикатори стандарту Стале лісоуправління. Загальні положення	33	2	1	30
3.2 Особливості проведення сертифікації згідно національного стандарту Групова сертифікація лісоуправління. Вимоги	13	2	1	10
Розділ 4 Підготовка до сертифікації та її проведення	21	4	4	13
4.1 Вимоги до інформації у процесі сертифікації лісоуправління	2,5	0,5	-	2
4.2 Підготовка і планування сертифікації	6	1	1	4
4.3 Процес сертифікації	11	2	3	6
4.4 Формування витрат на проведення сертифікації	1,5	0,5	-	1
Разом	80	10	6	64

3 ПРОГРАМА КУРСУ

3.1 Зміст лекційних занять

Розділ 1 Загальні поняття

1.1 Сертифікація PEFC в світі та розвиток національної системи (0,5 год)

Цілі і функції PEFC, сучасний стан у світі. Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації: структура, документація, процедури.

Розділ 2 Акредитація та атестація

2.1 Акредитація і нотифікація органів з сертифікації, вимоги до аудиторів, атестація аудиторів (0,5 год)

Процедури акредитації і нотифікації органів з сертифікації. Вимоги до аудиторів: освіта, практичний досвід роботи, спеціалізований досвід роботи, спеціальна підготовка, досвід проведення аудитів, компетенція. Процедура атестації аудиторів.

Розділ 3 Стандарти лісоуправління

3.1 Принцип побудови стандартів системи PEFC, структура стандартів лісоуправління (1 год)

Загальні принципи побудови стандартів системи PEFC. Структура стандартів лісоуправління: сфера застосування, нормативні посилання, терміни та визначення, контекст національного стандарту, керівництво, планування, підтримка, заходи, оцінка ефективності, удосконалення.

3.2 Критерії та індикатори стандарту Стале лісоуправління. Загальні положення (2 год)

Критерій 1: Підтримання та належне збільшення лісових ресурсів та їхнього внеску у світовий кругообіг вуглецю. Критерій 2: Підтримання життєздатності лісових екосистем. Критерій 3: Підтримання та стимулювання деревної та недеревної продуктивних функцій лісів. Критерій 4: Підтримання, збереження і обґрунтоване збагачення біологічного різноманіття у лісових екосистемах. Критерій 5: Підтримання і відповідне посилення захисних функцій [лісів] під час ведення лісового господарства (переважно, [для захисту] ґрунтів і водних ресурсів). Критерій 6: Підтримання або відповідне посилення соціально-економічних функцій і умов.

3.2 Особливості проведення сертифікації згідно національного стандарту Групова сертифікація лісоуправління. Вимоги (2 год)

Структура групової організації лісоуправління та чинники, що на неї впливають. Визначення сфери застосування системи управління групою. Система управління групою. Функції та обов'язки управлінського органу групової організації. Критерії визначення ступеня ризику учасників для вибірки.

Розділ 4 Підготовка до сертифікації та її проведення

4.1 Вимоги до інформації у процесі сертифікації лісоуправління (0,5 год)

Загальнодоступна інформація. Сертифікати. Посилання на сертифікат і використання торгової марки PEFC. Конфіденційність. Обмін інформацією між органом з сертифікації та клієнтами.

4.2 Підготовка і планування сертифікації (1 год)

Аналіз заявки на сертифікацію. Програма аудиту. Визначення трудомісткості аудиту. Планування аудиту. Відбір членів групи аудиту та закріплення за ними відповідних обов'язків. Розробка плану аудиту.

4.3 Процес сертифікації (2 год)

Первинна сертифікація. Проведення аудитів на місцях. Рішення щодо сертифікації. Підтримування сертифікації. Інспекційний контроль. Ресертифікація. Додаткові аудити. Скарги. Апеляції.

4.4 Формування витрат на проведення сертифікації (0,5 год)

Принципи оплати робіт за сертифікацію. Фактори, що впливають на вартість сертифікації. Складові вартості робіт з сертифікації.

3.2 Зміст практичних занять

Практичне заняття 1 Критерії та індикатори стандарту Стале лісоуправління.

Загальні положення (1 год)

Аналіз верифікаторів підтвердження виконання лісогосподарськими підприємствами критеріїв та індикаторів сталого лісоуправління.

Практичне заняття 2 Особливості проведення сертифікації згідно національного стандарту Групова сертифікація лісоуправління. Вимоги (1 год)

Визначення ступеня ризику учасників для вибірки за показниками. Визначення розміру вибірки.

Практичне заняття 3 Підготовка і планування сертифікації (1 год)

Розробка плану і програми аудиту. Формування групи аудиторів і визначення їхніх функцій. Розробка перевіркового листа за оцінкою системи лісоуправління.

Практичне заняття 4 Процес сертифікації. Ділова гра. (3 год)

Знайомство і попередня взаємодія з об'єктом аудиту, включаючи представлення органу з сертифікації, визначення каналів обміну інформацією з об'єктом аудиту, узгодження порядку доступу до відповідних документів, узгодження процедур забезпечення безпеки діяльності аудиторів на виробничих майданчиках, визначення представників об'єкта аудиту (осіб, що супроводжують аудиторів), які беруть участь в аудиті. Розподіл обов'язків між членами групи аудиту. Проведення попередньої наради. Опитування персоналу організації і зацікавлених сторін.

3.3 Тематика додаткового самостійного опрацювання

- Документація Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації.
- Обов'язки атестованих аудиторів.
- Розширення або звуження, призупинення або відміна атестації.
- Розділи стандарту лісоуправління: Терміни та визначення, Керівництво, Планування, Підтримка, Заходи, Оцінка ефективності, Удосконалення.
- Зміст критеріїв та індикаторів стандарту Стале лісоуправління. Загальні положення.
- Критерії органу з сертифікації, що здійснює групову сертифікацію лісоуправління.
- Вибірка для аудитів «на місці» групової сертифікації лісоуправління.
- Використання торгової марки PEFC органами з сертифікації та організаціями, сертифікованими за стандартом лісоуправління.
- Загальні вимоги до процесу сертифікації лісоуправління.
- Дії перед сертифікацією.
- Планування аудитів.
- Первинна сертифікація.
- Проведення аудитів на місцях.
- Рішення щодо сертифікації.
- Підтримування сертифікації.
- Визначення вартості витрат на проведення сертифікації.

4 ФОРМИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль – присутність на лекційних заняттях, виконання практичних завдань, участь в обговореннях, діловій грі, самостійне опрацювання тем.

Підсумковий контроль здійснюється на основі тестування з усіх пройдених тем курсу навчання.

5 РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основні

1. UA SFM GD 01 Ведення реєстру Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації
2. UA SFM GD 02 Залучення зацікавлених сторін Національною Системою Лісової Добровільної Сертифікації
3. UA SFM ST 01 Порядок розробки, затвердження, оновлення стандарту лісоуправління
4. UA SFM ST 02 Стале лісоуправління. Загальні положення
5. UA SFM ST 03 Групова сертифікація лісоуправління. Вимоги
6. UA SFM ST 04 Порядок управління скаргами та апеляціями
7. UA SFM ST 05 Вимоги до органів з сертифікації, що здійснюють сертифікацію відповідно до стандарту лісоуправління
8. UA SFM ST 06 Порядок нотифікації органів з сертифікації у рамках Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації
9. UA SFM ST 07 Порядок проведення атестації аудиторів
10. UA SFM TD 01 Положення про Національну Систему Лісової Добровільної Сертифікації
11. UA SFM TD 02 Положення про тимчасову робочу групу з розробки і впровадження Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації
12. UA SFM TD 03 Положення про Робочу групу з розробки стандарту лісоуправління
13. UA SFM TD 04 Положення про центр з підготовки та атестації експертів-аудиторів
14. UA SFM TD 05 Положення про комісію зі скарг та апеляцій
15. UA SFM TD 06 Перелік зацікавлених сторін
16. UA SFM TD 07 Нормативно-методична база Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації.
17. UA SFM TD 08 Видача ліцензій на використання торгових марок PEFC.

Додаткові

1. IAF MD 2, Mandatory Document for the Transfer of Accredited Certification of Management Systems.

2. IAF MD 4, Mandatory Document for the use of Information and Communication Technology (ICT) for auditing/assessment purposes.
3. ISO/IEC Guide 2, Standardization and related activities – General vocabulary.
4. ISO 9000, Quality management systems – Fundamentals and vocabulary.
5. ISO 9001, Quality management systems – Requirements.
6. ISO/IEC 17000, Conformity assessment – Vocabulary and general principles.
7. ISO/IEC 17021-1, Conformity assessment – Requirements for bodies providing audit and certification of management systems – Part 1: Requirements.
8. ISO 19011, Guidelines for auditing management systems.
9. ISO 31000, Risk management – Principles and guidelines.
10. Annex 6, Certification and Accreditation Procedures.
11. PEFC ST 2001 Правила використання торгових марок PEFC. Вимоги.
12. PEFC ST 2002 Ланцюг поставок лісової та деревинної продукції. Вимоги.
13. PEFC ST 2003 Вимоги до органів з сертифікації, що здійснюють сертифікацію відповідно до міжнародного стандарту PEFC ланцюг поставок.

Інформаційні ресурси

1. Сайт Асоціації «НС ЛДС» <http://woodcertification.com.ua/>.
2. Сайт Державного агентства лісових ресурсів України <http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/index>.
3. Онлайн база даних «Законодавство України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/a#Find>.

6 КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

1. Роль та місце PEFC сертифікації в світі.
2. Переваги і виклики добровільної лісової сертифікації для лісогосподарських підприємств.
3. Вимоги PEFC, що пред'являються до національних систем сертифікації.
4. Процедура схвалення національних систем сертифікації Радою PEFC і їхній перегляд.
5. Становлення Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації.
6. Документація Національної Системи Лісової Добровільної Сертифікації.
7. Ключові терміни та визначення у сертифікації лісоуправління, акредитації органів з сертифікації, атестації аудиторів.
8. Акредитація та нотифікація органів з сертифікації.
9. Цілі проведення атестації аудиторів.
10. Вимоги до аудиторів.
11. Критерії атестації аудиторів.

12. Контроль за діяльністю аудиторів.
13. Повторна атестація (переатестація) аудиторів.
14. Розширення або звуження, призупинення або відміна атестації.
15. Загальні принципи побудови стандартів системи PEFC.
16. Структура стандарту Стале лісоуправління. Загальні положення.
17. Структура стандарту Групова сертифікація лісоуправління. Загальні положення.
18. Ключові вимоги Критерію 1: Підтримання та належне збільшення лісових ресурсів та їхнього внеску у світовий кругообіг вуглецю.
19. Ключові вимоги Критерію 2: Підтримання життєздатності лісових екосистем.
20. Ключові вимоги Критерію 3: Підтримання та стимулювання деревної та недеревної продуктивних функцій лісів.
21. Ключові вимоги Критерію 4: Підтримання, збереження і обґрунтоване збагачення біологічного різноманіття у лісових екосистемах.
22. Ключові вимоги Критерію 5: Підтримання і відповідне посилення захисних функцій [лісів] під час ведення лісового господарства (переважно, [для захисту] ґрунтів і водних ресурсів).
23. Ключові вимоги Критерію 6: Підтримання або відповідне посилення соціально-економічних функцій і умов.
24. Структура групової організації лісоуправління.
25. Розуміння потреб та очікувань зацікавлених сторін, що зазнали впливу.
26. Визначення сфери застосування системи управління групою.
27. Функції та обов'язки управлінського органу групової організації.
28. Функції та обов'язки учасників управлінського органу групової організації.
29. Вибір учасників програми аудиту групи.
30. Критерії визначення ступеня ризику учасників для вибірки.
31. Визначення розміру вибірки для контрольного аудиту групової організації.
32. Вимоги до інформації у процесі сертифікації лісоуправління.
33. Обмін інформацією між органом з сертифікації та клієнтами.
34. Загальні вимоги до процесу сертифікації лісоуправління.
35. Підготовка і планування сертифікації.
36. Методика проведення аудитів на місцях.
37. Первинна сертифікація.
38. Інспекційний контроль.
39. Ресертифікація.
40. Додаткові аудити.
41. Розгляд апеляцій та скарг сертифікованих клієнтів.
42. Принципи оплати робіт за сертифікацію.
43. Фактори, що впливають на вартість сертифікації.
44. Складові вартості робіт з сертифікації.

7 КЛЮЧОВІ ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ

Атестаційна комісія: Уповноважена НСЛДС комісія, яка проводить атестацію аудиторів.

Атестація аудиторів: Підтвердження відповідності, що слугує офіційним визнанням компетентності аудитора для виконання конкретних завдань з сертифікації у рамках НСЛДС.

Аудитор: Особа, яка проводить аудит.

Примітка: Аудитор НСЛДС – особа, яка має сертифікат компетентності на право проведення аудиту лісоуправління та / або ланцюга поставок і зареєстрована як аудитор у Реєстрі НСЛДС.

Заявник (атестації): Фізична особа, яка звернулася в НСЛДС із заявою про атестацію аудитора.

Контроль за діяльністю аудиторів: Контрольне підтвердження відповідності, здійснюване з метою встановлення, що аудитор продовжує відповідати критеріям атестації.

Критерії атестації: Вимоги, що ставляться Центром з підготовки та атестації експертів-аудиторів до заявника - аудитора.

Галузь атестації: Конкретні сфери діяльності аудитора з оцінки лісоуправління та / або ланцюга поставок, на які запитується або надається атестація.

Відміна атестації: Відміна атестації для всієї галузі атестації.

Повторна атестація (переатестація): Атестація, виконувана для відновлення циклу атестації.

Підтримка атестації: Підтвердження продовження атестації у певній галузі атестації.

Надання аттестації: Присвоєння акредитації у певній галузі атестації.

Призупинення атестації: Введення тимчасового обмеження для всієї або частини галузі атестації.

Розширення атестації: Включення додаткових видів діяльності з оцінки лісоуправління або ланцюга поставок у галузь атестації.

Рішення з атестації: Рішення про надання, підтримку, розширення, скорочення, призупинення або скасування атестації.

Сертифікат компетентності аудитора: Офіційний документ, що підтверджує атестацію заявника у певній галузі атестації.

Скорочення атестації: Відміна частини галузі атестації.

Схема атестації аудитора: Правила і процеси, пов'язані з атестацією аудиторів, до яких застосовуються ідентичні вимоги.

Лісоуправління: Цілеспрямований вплив Організації на відтворення та розвиток лісових екосистем та їхніх функцій.

Орган зі стандартизації: Орган, який має право виконувати діяльність зі стандартизації.

Примітка: Під «органом зі стандартизації» стосовно системи / стандарту лісоуправління розуміють орган, який несе відповідальність за розробку і використання стандартів для системи лісової сертифікації. В контексті цього стандарту органом зі стандартизації виступає Національний орган управління – Асоціація «Національна Система Лісової Добровільної Сертифікації».

Групова організація: Група учасників, представлена управлінським органом групової організації, створена з ціллю впровадження стандарту сталого лісоуправління та отримання відповідної сертифікації. Обов'язково повинна бути укладена письмова угода між учасником та управлінським органом групової організації.

Термін «групова організація» еквівалентний терміну «регіональна організація», у випадку, коли група пов'язана регіональними межами або іншими умовами, обраними відповідною схемою лісової сертифікації та відповідають змісту цього визначення.

Управлінський орган групової організації: Юридичний суб'єкт, який представляє учасників, несе загальну відповідальність за забезпечення відповідності лісоуправління на сертифікованій площі стандарту сталого лісоуправління та інших застосовних вимог системи лісової сертифікації. З цією метою управлінський орган групової організації використовує систему управління груповою організацією.

Примітка: Необхідно, щоб структура управлінського органу групової організації відповідала умовам функціонування, кількості учасників та іншим базовим умовам для організації групи. Її може представляти одна людина.